

RESUM

L'any 2004 es totalitzaren, per via aèria i per via marítima, 11.486.700 arribades turístiques, amb un augment del 3,1% i de 346.800 turistes. La suma de les arribades per via aèria és de 10.898.000, amb un augment del 3,8% (402.000), mentre que en les marítimes es totalitzà una xifra de 588.700 arribades, amb un descens del -8,6% (-55.200).

El turisme estranger va augmentar un 2,7% (245.900) i es va arribar als 9.271.500 turistes, amb un pes del 80,7% del total de les Illes Balears. El turisme espanyol creix un 4,8% (100.900), de manera que arriba als 2.215.200 turistes i representa un pes del 19,3%. Les variacions de les arribades del turisme espanyol són superiors en termes percentuals a les Pitiüses (8,6%), però positives a totes les Balears, mentre que només a Mallorca són positives les arribades de turisme estranger (4,1%). El 98,8% de les arribades del turisme estranger i el 78,3% de les del turisme espanyol són per via aèria.

Quant als principals mercats, l'alemany, que representa el 32,2% del total de persones arribades per via aèria, continua la recuperació l'any 2004, amb un augment del 10,1%, de manera que arriba als 3,51 milions de turistes. El turisme britànic representa el 32% del total de la via aèria i decreix, ja que va experimentar una caiguda de les arribades del -3,8%, en arribar als 3,49 milions de turistes.

Si s'analitza l'estacionalitat per illes, veiem que Mallorca, amb el 23% del total d'arribades en la temporada mitjana-baixa, té un patró estacional millor que el de les Balears, mentre que a Menorca i a les Pitiüses és molt pitjor (el 7,5% i el 8,7%, respectivament).

La mitjana del nivell de satisfacció del turista és de 7,6 sobre 10 (de 7,3 l'any 2003). Els turistes més satisfets varen ser els britànics (8 sobre 10), i cal esmentar que les Illes Balears gaudeixen en general d'una notable fidelització de la clientela.

La capacitat d'allotjament turístic reglada de les Balears el 2004 se situava en les 422.879 places (un augment de l'1%, amb 4.064 places més), 317.274 de les quals eren les corresponents a l'oferta hotelera reglada en sentit ampli. L'oferta no reglada, sense cens oficial, s'estima en quasi 120.000 places a les Balears.

El total d'estades per a tota l'oferta reglada és de 109.683.863, xifra que suposa una pujada d'1.570.368 estades, és a dir, de l'1,5%, però aquestes comparacions anuals no són encara definitives a causa dels canvis metodològics que s'estan duent a terme. L'estada mitjana va ser de 10,4 dies, amb un descens d'un -3,3%; la del turisme espanyol va ser de 9,2 dies (amb un descens del -0,2%) i la del turisme estranger, de 10,7 dies (amb un descens del -3,9%). L'ocupació hotelera sobre planta oberta tingué una mitjana del 73% l'any 2004 (72,4% el 2003), mentre que l'ocupació sobre planta censada va ser del 42,8% (42,1% el 2003).

Segons l'Institut Espanyol del Turisme (IET), el cost total de les vacances del turisme estranger a les Balears va ser de 8.362 milions d'euros (un augment de l'1,4% en termes reals) i la despesa per persona i dia, de 91,7 euros, amb un augment del 2,7% (en termes reals).

8.1.

INTRODUCCIÓ METODOLÒGICA

Per quart any consecutiu es disposa d'una informació insuficient i complexa per arribar a elaborar una anàlisi comparable i exhaustiva de totes les facetes de l'evolució turística a les Balears l'any 2004.

Per a aquesta anàlisi utilitzam com a font d'informació turística a les Balears l'anuari *El Turisme a les Illes Balears. Dades Informatives* (gener de 2005), elaborat pel Centre d'Investigació i Tecnologies Turístiques de les Illes Balears (CITTIB), dependent de la Conselleria de Turisme del Govern balear, que presenta cada any una extensa informació del sector. Aquest anuari adverteix que les dades tenen caràcter provisional durant un any, per la qual cosa a l'hora d'elaborar aquest informe (setembre de 2005) no es disposa encara de les dades definitives. Si no s'indica el contrari, les dades utilitzades són les del CITTIB.

El CITTIB en aquests darrers anys ha seguit fent un treball de compilació estadística basat en la creació d'una sèrie homogènia i comparable amb la resta de l'Estat espanyol, mitjançant la col·laboració de l'Institut d'Estudis Turístics (IET) del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, dins el marc metodològic que es preveu

62. Es pot ampliar la informació d'aquest apartat en l'estudi: L'enquesta de serveis a les Illes Balears, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears - Institut Nacional d'Estadística, Palma, 2005.

en les directrius d'Eurostat i de l'Organització Mundial del Turisme (OMT).

La base de dades del turisme estranger és la que proporciona l'enquesta Frontur (l'enquesta als turistes feta a les fronteres) de l'IET, complementada amb les xifres d'AENA a les Balears i de l'Autoritat Portuària de les Illes.

Les arribades del turisme espanyol es continuen analitzant amb les dades del CIT-TIB, fins que es puguin obtenir aquestes dades de l'enquesta Familiarur (l'enquesta turística a les famílies) de l'IET. Per tant, la informació del 2004 quant a les arribades del turisme estranger i del turisme nacional ja és bastant comparable amb la del 2003. No obstant això, el CITTIB alerta que les estades produïdes el 2004 no són totalment comparables amb les del 2003, a causa dels canvis metodològics en curs.

Per la importància que té, cal destacar que l'any 2004 es troba una nova absència de dades oficials sobre els ingressos turístics i el nivell de satisfacció del turista a les Balears, ja que l'enquesta nacional de l'IET sobre la despesa turística (Egatur) (www.iet.tourspain.es) encara no dona resultats totalment comparables amb els de l'any 2003. Tot i això, s'analitzen algunes d'aquestes dades en l'apartat 8.4.

Altrament, seguim disposant encara (des del 1986) de l'estudi *La Despesa Turística a les Balears, 2004*, del Departament d'Economia i Empresa de la UIB, per a la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació (Govern balear), que inclou estimacions sobre els ingressos turístics i sobre el nivell de satisfacció del turista.

Mereix ser mencionat el fet que, un any més, no es presenta encara informació oficial sobre el turisme «interior» dins el territori de l'arxipèlag balear, ni tampoc una estimació del turisme «emissor» de la nostra comunitat autònoma cap a la resta de l'Estat espanyol i cap a l'estranger. L'enquesta Familiarur de l'IET i el Centre d'Investigacions Sociològiques proporcionen alguna informació sobre aquests aspectes.

Per un altre costat, des del 2001 l'anuari del CITTIB aporta dades oficials de l'ocupació laboral en els subsectors de l'allotjament i de la restauració, però en canvi no està disponible la informació sobre altres subsectors turístics. En aquest apartat, doncs, per primera vegada es presenten dades de l'ocupació laboral. (Vegeu el subapartat 8.5.)

Un altre aspecte metodològic que s'ha de destacar és que ni el turisme de creuers marítims ni el turisme nàutic que arriba en la seva pròpia embarcació de fora de les Balears no se sumen a les xifres d'arribades per via marítima, ja que el primer es considera a efectes estadístics com a «excursionisme» i el segon, encara que és «turisme» (n'és el cas quan es pernocta més d'un vespre al lloc, cosa que no ocorre amb els creuers), no té un recompte ni un control periòdics. En l'apartat 8.3 es donen algunes dades sobre aquests temes i també sobre altres productes turístics.

Amb referència a les dades d'arribades des d'Alemanya a Mallorca (i en menor manera a les de Portugal, com a viatges de tornada del turisme alemany) per via d'aeroport de connexió o *hub* de Palma, el CIT-TIB, amb bon criteri estadístic, no hi suma com a turisme les arribades aèries en tràns-

QUADRE I-75. ARRIBADES TURÍSTIQUES A BALEARS, PER ILLES, MODE DE TRANSPORTS I AGREGATS NACIONALS (2004)

		Estrangers		Espanyols		Total	
		Arribades (milers)	% Var. 04/03	Arribades (milers)	% Var. 04/03	Arribades (milers)	% Var. 04/03
Mallorca	avió	7.008,5	4,3	1.240,2	7,6	8.248,7	4,7
	vaixell	75,1	-6,8	270,6	-8,8	345,7	-8,4
	total	7.083,6	4,1	1.510,8	4,2	8.594,4	4,1
Menorca	avió	802,9	-1,0	240,2	8,3	1.043,1	1,0
	vaixell	9,0	-21,7	45,0	-20,7	54,0	-20,9
	total	811,9	-1,3	285,2	2,4	1.097,1	-0,4
Pitiüses	avió	1.352,5	-1,4	253,7	17,7	1.606,2	1,2
	vaixell	23,5	-15,4	165,5	-2,9	189,0	-4,7
	total	1.376,0	-1,7	419,2	8,6	1.795,2	0,5
Illes Balears	avió	9.163,9	2,9	1.734,1	9,1	10.898,0	3,8
	vaixell	107,6	-10,2	481,1	-8,2	588,7	-8,6
	total	9.271,5	2,7	2.215,2	4,8	11.486,7	3,1

Fonts: Conselleria de Turisme (CITTIB). Dades informatives 2004. El turisme a les Illes Balears de gener 2005.

sit. En el cas del trànsit interinsular de turistes espanyols i estrangers a les Balears, el volum és escàs, per la qual cosa la complexa quantificació que suposa eliminar la duplicació estadística de turistes, encara en l'escenari menys fiable, no arribaria a alterar significativament les xifres oficials de les arribades de turisme a les Balears.

8.2.

LA DEMANDA TURÍSTICA A LES BALEARS I A CADA ILLA

8.2.1. LES ARRIBADES DE TURISTES PER ILLES I PER VIES D'ENTRADA

Amb les reserves metodològiques que s'han esmentat en l'apartat «Introducció

metodològica», en primer lloc analitzam les arribades turístiques per illes i segons la via d'entrada l'any 2004.

Aquestes arribades, a les Balears varen sumar un total d'11.486.700, cosa que representa un augment del 3,1% respecte del 2003 (346.800 turistes més). (Vegeu el quadre I-75.)

Mallorca va rebre 8.594.400 turistes, amb un augment del 4,1% respecte del 2003 (342.000 turistes més). Les arribades per via aèria varen sumar 8.248.700, amb un augment del 4,7% (373.700 turistes més), mentre que se'n varen totalitzar 345.700 de marítimes, amb un descens d'un -8,4% (-31.700 turistes). Mallorca rep el 74,8% del total d'arribades turístiques a les Balears (el 2003 la xifra era del 72,8%) i també rep el 75,6% de les arribades a les Illes per via aèria,

però només el 58,7% de les marítimes (atès el major trànsit a les Pitiüses). Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a Mallorca són del 96% i del 4%, respectivament.

Les Pitiüses varen rebre 1.795.200 turistes, amb un augment de només el 0,5% (9.100 turistes més). Les arribades per via aèria varen sumar 1.606.200, amb un augment de l'1,2% (18.400 turistes més), mentre que es varen totalitzar 189.000 arribades marítimes, amb un descens del -4,7% (-9.300 turistes). Les Pitiüses reben el 15,6% del total de les arribades turístiques a les Balears (el 2003 era el 16,3%) i també reben el 14,7% de les arribades a les Illes Balears per via aèria i, en canvi, el 32,1% de les marítimes (atès el major trànsit des del litoral valencià). Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a les Pitiüses són del 89,5% i del 10,5%, respectivament.

Menorca va rebre 1.097.100 turistes, amb un descens del -0,4% (-4.300 turistes). Les arribades per via aèria varen sumar 1.043.100, amb un augment de l'1% (10.000 turistes més), mentre que se'n varen totalitzar 54.000 de marítimes, amb un descens del -20,9% (-14.300 turistes). Menorca rep el 9,6% del total d'arribades turístiques a les Balears (el 2003 era el 10,9%) i també el 9,6% de les arribades a les Illes per via aèria i el 9,2% de les marítimes. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a Menorca són del 95,1% i del 4,9%, respectivament.

La recuperació turística de les Balears l'any 2004 des de la perspectiva de les arribades

(amb un augment del 3,1%) no va ser lineal a totes les illes: Mallorca va créixer per sobre de la mitjana (4,1%), les Pitiüses varen augmentar per davall de la mitjana (0,5%), però Menorca va tenir un lleuger descens (-0,4%), com a conseqüència de la gran proporció del turisme britànic, que va variar poc). L'evolució dels mercats emissors de les principals nacionalitats és en gran part explicativa dels distints resultats turístics del 2004 a cada illa, com veurem més endavant.

Les arribades per via aèria a les Balears el 2004 varen sumar 10.898.000, amb un augment del 3,8% (402.000 turistes més) i en les de via marítima es varen totalitzar 588.700 arribades, amb un descens del -8,6% (-55.200 turistes). Aquest descens va ser més notable en la temporada mitjana-alta que a la resta de l'any, va afectar menys el turisme estranger que l'espanyol i es va donar a totes les illes de les Balears. Les arribades per via aèria varen representar el 94,9% del total i les marítimes, el 5,1%, quant al total de les nacionalitats.

El turisme estranger utilitza de manera quasi exclusiva l'avió per viatjar a les Balears, amb 9.163.900 arribades i un augment del 2,9%, xifres que representen el 98,8% del total de les arribades d'aquest turisme, mentre que les arribades marítimes a les Balears només sumen 107.600, amb un descens del -10,2% i representen només l'1,2% del total d'arribades. D'altra banda, el turisme espanyol en avió va sumar 1.734.100 arribades, amb un augment del 9,1%, cosa que representa el 78,3% del total de les arribades d'aquest turisme, mentre que els

arribats en vaixell varen ser 481.100 persones, amb un descens del -8,2%, xifra que representant el 21,7% del total de les arribades d'aquest turisme.

En els mitjans de transport de les arribades turístiques, per illes, observam que a Mallorca els estrangers arriben en avió en el 98,9% dels casos i en vaixell només en l'1,1%. En canvi, els espanyols arriben en avió en el 82,1% de les ocasions i en vaixell, en el 17,9%. A les Pitiüses, els estrangers arriben en avió en el 98,3% i en vaixell, l'1,7%, mentre que els espanyols arriben en avió només en el 60,5% dels casos i en vaixell, en un notable 39,5% (per les connexions ràpides amb el litoral valencià). A Menorca, els estrangers arriben en avió en el 98,9% i en vaixell, només l'1,1%, mentre que els espanyols arriben en avió en el 84,2% de les ocasions i en vaixell, el 15,8%.

Quant a les arribades de viatgers en creuers a les Balears l'any 2004 (no comptabilitzades estadísticament com a turístiques), se'n varen totalitzar 719.946 (578.446 a Palma, 80.105 a Eivissa, 751 a Formentera i 60.644 a Maó), segons l'Autoritat Portuària de les Balears. Palma és el segon port d'Espanya i de la Mediterrània (després de Barcelona) en aquest tipus de trànsit. Cal destacar que en el port de Palma, de les 578.446 arribades, n'hi ha 411.917 de viatgers de creuers en trànsit i 166.529 de desembarcaments de creuers que tenen la base a Palma. La gran majoria de passatgers que embarquen en aquests creuers amb base a Palma no són residents, sinó turistes arribats a Palma i ja comptabilitzats

d'aquesta manera. Prop de la meitat d'aquests turistes no pernocten a Mallorca (només al vaixell) i l'altra meitat pernocta alguns dies a l'illa, al començament o bé al final del creuer per la Mediterrània. El volum del trànsit de creuers amb base a Palma el 2004 va ser inferior al del 2003 (-9%), mentre que va augmentar (9,9%) el de trànsit, amb un resultat total d'un augment del 4,9% per a aquest sector.

8.2.2. LES ARRIBADES DE TURISTES PER ILLES SEGONS LA NACIONALITAT

A les Balears l'any 2004 les arribades d'espanyols varen sumar 2.215.200, amb un augment del 4,8% (100.900 turistes més), mentre que en les dels estrangers se'n varen totalitzar 9.271.500, amb un augment del 2,7% (245.900 turistes més). Veiem, doncs, que els turistes estrangers constitueixen el 80,7% del total de les arribades, mentre que els espanyols són el 19,3% restant.

Com a referència comparativa de la xifra d'arribades de turistes a les Balears el 2004, a les Canàries es varen rebre uns 1,7 milions de turistes espanyols (en augment, com a les Balears), segons l'IET (Familitur), amb 900.000 allotjats a hotels i 800.000 en altres allotjaments. Les arribades de turisme espanyol són les mateixes en ambdós arxipèlags si es té en compte només la via aèria (en canvi, la marítima està pràcticament sense arribades per a les Canàries i amb mig milió per a les Balears), per la qual cosa la diferència a favor de les Balears es deu a les arribades per via marítima. Els 9,4 milions de

turistes estrangers de les Canàries (amb una baixada del -4,2% enfront de l'augment del 2,7% a les Balears) en varen suposar 100.000 més que els de les Balears. El total d'arribades a les Canàries va ser d'11,1 milions, amb un descens estimat del -2,8% (enfront de l'augment del 3,1% a les Balears), és a dir, 400.000 menys que a les Balears.

A Espanya les arribades de «turistes estrangers» el 2004 varen sumar 53,6 milions, amb un 3,4% més que el 2003 (en especial, gràcies a l'augment del darrer trimestre). D'aquests, el 55% va viatjar amb un paquet turístic i només el 45% amb un viatge organitzat, mentre que en el decenni anterior aquest tipus de viatge era el majoritari. El nombre «d'excursionistes estrangers» s'estima en 32,1 milions (modalitat de turisme sense quasi presència a les Balears per causa de la insularitat). La primera comunitat autònoma espanyola en volum d'arribades de turistes estrangers el 2004 va ser Catalunya, amb 13,5 milions, 3,6 milions dels quals varen ser francesos. En segon i tercer lloc, les Canàries (9,4) i les Balears (9,3) i, en quart lloc, Andalusia, amb 9 milions. L'any 2004 les Balears varen rebre el 17% dels turistes estrangers arribats a Espanya per totes les vies. Atès que les Balears només reben turisme per via aèria i per via marítima, la quota receptiva sobre aquesta base (és a dir, eliminant les arribades per carretera i en ferrocarril) arribaria al 22,4% del total d'arribades de turisme estranger a Espanya.

En les arribades per nacionalitats i per illes, recordem que per al total de nacio-

nalitats les quotes receptives són les següents: Mallorca, el 74,8%; les Pitiüses, el 15,6%, i Menorca, el 9,6%. Així, doncs, cal subratllar, en primer lloc, que Mallorca rep el 68,2% dels turistes espanyols arribats a les Balears; les Pitiüses, el 18,9%, i Menorca, el 12,9%. Només les Pitiüses reben un percentatge de turisme espanyol superior a la mitjana de les Balears. D'altra banda, Mallorca rep el 76,4% dels turistes estrangers arribats a les Illes; les Pitiüses en reben el 14,8%, i Menorca, el 8,8%. Només Mallorca rep un percentatge de turisme estranger superior a la mitjana de les Balears.

S'observa que els turistes espanyols són la tercera nacionalitat a totes les illes, però amb distintes proporcions: a Mallorca se'n varen rebre 1.510.800, amb un augment del 4,2%, (61.000) i representen el 17,6% de totes les nacionalitats; a les Pitiüses se'n varen rebre 419.200, amb un augment del 8,6% (33.100), i representen el 23,4% de totes les nacionalitats, i a Menorca se'n varen rebre 285.200, amb un augment del 2,4% (6.700), i representen el 26% de totes les nacionalitats. Veiem que el turisme espanyol va augmentar a totes les illes. D'altra banda, els estrangers són els més nombrosos a totes les illes, però amb diferents proporcions: a Mallorca se'n varen rebre 7.083.600, amb un augment del 4,1% (280.900), i varen representar el 82,4% de totes les nacionalitats; a les Pitiüses se'n varen rebre 1.400.000, amb un descens d'un -1,7% (-24.000), i representen el 76,6% de totes les nacionalitats, i a Menorca se'n varen rebre 823.000, també amb un descens d'un -1,3% (-11.100), i varen representar el 74% de totes les nacionalitats. Veiem

que només a Mallorca hi ha un augment del turisme estranger.

L'evolució anual de les nacionalitats estrangeres a les Illes Balears, i molt especialment a cadascuna de les illes, presenta característiques que defineixen l'èxit major o menor de les «temporades» respectives. Ja hem vist abans que els turistes espanyols han tingut augments a totes les illes i, a més, continuats en els darrers anys, per la qual cosa les principals diferències anuals en l'anàlisi de les arribades turístiques per illes es deuen a les variacions dels fluxos de turistes estrangers, en especial alemanys i britànics. Aquesta causa es relaciona amb les distintes proporcions d'aquestes dues nacionalitats en cadascuna de les illes. A les Balears són, respectivament, el 32,2% i el 31% del total de nacionalitats i de totes les vies d'entrada, però veiem que a Mallorca els alemanys representen el 38% del total d'arribades per nacionalitats i els britànics, el 28%, mentre que a les Pitiüses els alemanys són un 17% i els britànics un 39% del total d'arribades, i a Menorca els alemanys són només el 9% i, en canvi, els britànics són el 56%. El mercat alemany condiona el resultat anual del turisme a Mallorca, mentre que el mercat britànic condiona el resultat anual de les Pitiüses i en especial de Menorca. (Vegeu el quadre I-76.).

A les Illes Balears, el turisme alemany va disminuir gradualment des del 2000, amb una caiguda notable el 2002, però es recupera el 2004 fins a 3,51 milions d'arribades (només per via aèria) i un augment del 10,1%, mentre que el turisme britànic va augmentar del 2000 al 2001,

va disminuir el 2002 i va tornar a tenir una recuperació el 2003, encara que va caure de bell nou el 2004 fins a 3,49 milions d'arribades (només per via aèria) i un descens del -3,8%. Tenint en compte que Mallorca és l'illa preferida per al turisme alemany, l'evolució del seu turisme ha estat menys erràtica que la de les illes menors, que disposen d'una proporció major de turisme britànic; en especial, Menorca, atesa la menor estabilitat de l'evolució d'aquest mercat. No es disposa d'un desglossament per nacionalitats estrangeres quant a les arribades per via marítima, però, atès l'escàs volum (107,6 milers en total), el fet de no sumar la part marítima a les arribades aèries de cadascuna no afecta aquest estudi estadístic comparatiu.

El turisme alemany l'any 2004 va augmentar el 13,5% a Mallorca i el 5% a Menorca, però, en canvi, va disminuir el -16,7% a les Pitiüses, fet que hauria de constituir un motiu de reflexió sobre la idoneïtat de la imatge d'aquesta destinació en el mercat alemany. D'altra banda, el turisme britànic va disminuir el -6,3% a Mallorca, però va augmentar el 2% a les Pitiüses i el 0,8% a Menorca, per la qual cosa aquest distint comportament entre illes té una explicació complexa, més aviat relacionada amb l'estratègia dels operadors turístics britànics. A les Canàries, el turisme alemany va disminuir un -7,5% i el britànic, un -4,5%, mentre que, pel que fa al total d'Espanya, el turisme alemany va augmentar un 2,7% i el britànic, un 2,9%. Les Balears, a diferència de les Canàries, no varen sofrir la baixada del turisme alemany, però sí la del britànic, que només es va donar en aquests dos arxipèlags, la

QUADRE I-76. ARRIBADES TURÍSTIQUES A BALEARS PER ILLES, MODE DE TRANSPORT I NACIONALITATS (2004)

Nacionalitat	Balears		Mallorca		Pitiüses		Var. 04/03		Menorca		Var. 04/03		Percentatge	
	milers	%	milers	%	milers	%	Var. 04/03	%	milers	%	Var. 04/03	%	s/total illa (x)	s/total illa (x)
Alemanya	3.514,2	10,1	3.143,3	13,5	38,1	276,8	-16,7	17,2	94,2	5,0	9,3			
Regne Unit	3.488,7	-3,8	2.301,8	-6,3	27,9	620,7	2,0	38,6	566,2	0,8	55,6			
França	270,6	-3,4	216,9	-3,5	2,6	48,4	-1,5	3,0	5,3	-13,0	0,5			
Suïssa	150,2	8,3	123,2	8,4	1,5	19,5	3,9	1,2	7,5	20,2	0,7			
Suècia	152,1	-8,3	137,9	-8,8	1,7	2,0	-45,5	0,1	12,2	10,4	1,2			
Itàlia	425,9	4,9	141,6	0,3	1,7	227,6	10,6	14,2	56,7	-4,1	5,6			
Holanda	137,3	-15,3	100,1	-21	1,2	25,5	12,6	1,6	11,7	-9,2	1,2			
Bèlgica	116,0	-20,8	93,6	-10,2	1,1	16,3	-48,6	1,0	6,0	-42,4	0,6			
Dinamarca	96,9	13,6	90,9	13,4	1,1	2,6	0,5	0,2	3,4	31,9	0,3			
Noruega	103,9	3,2	98,8	3,4	1,2	0,8	-22,2	0,0	4,4	4,2	0,4			
Àustria	124,2	46,0	104,7	47,2	1,3	18,1	46,4	1,1	1,5	-8,8	0,1			
Irlanda	229,5	-6,1	183,0	-1,4	2,2	26,1	-16,9	1,5	20,4	-25,7	2,0			
Luxemburg	26,7	0,1	25,3	3,2	0,3	1,4	-34,8	0,1	—	—	—			
Portugal	68,4	246,9	61,8	241,4	0,7	6,6	308,4	0,4	—	—	—			

Continua

QUADRE I-76. ARRIBADES TURÍSTIQUES A BALEARS PER ILLES, MODE DE TRANSPORT I NACIONALITATS (2004)

Nacionalitat	Balears		Mallorca		Var. 04/03		Pitiüses		Var. 04/03		Menorca		Var. 04/03	
	milers	%	milers	%	%	s/total illa (x)	milers	%	%	s/total illa (x)	milers	%	%	s/total illa (x)
Finlàndia	17,7	-10,7	17,7	-10,7	0,2	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—
Altres	241,6	16,2	167,9	18,9	2,0	60,1	24,8	3,7	13,6	-26,9	1,3	—	—	—
Estrangers	9.163,9	2,9	7.008,5	4,3	85,0	1.352,5	-1,4	84,2	802,9	-1,0	77,0	—	—	—
Espanyols	1.734,1	9,1	1.240,2	7,6	15,0	253,7	17,7	15,8	240,2	8,3	23,0	—	—	—
Subtotal avió	10.898,0	3,8	8.248,7	4,7	96,0	1.606,2	1,2	89,5	1.043,1	1,0	95,1	—	—	—
Estrangers	107,6	-10,2	75,1	-6,8	21,7	23,5	-15,4	12,4	9,0	-21,7	16,7	—	—	—
Espanyols	481,1	-8,2	270,6	-8,8	78,3	165,5	-2,9	87,6	45,0	-20,7	83,3	—	—	—
Subtotal vaixell	588,7	-8,6	345,7	-8,4	4,0	189,0	-4,7	10,5	54,0	-20,9	4,9	—	—	—
Subtotal estrangers	9.271,5	2,7	7.083,6	4,1	82,4	1.376,0	-1,7	76,6	811,9	-1,3	74,0	—	—	—
Subtotal espanyols	2.215,2	4,8	1.510,8	4,2	17,6	419,2	8,6	23,4	285,2	2,4	26,0	—	—	—
Total Turistes	11.486,7	3,1	8.594,4	4,1	100,0	1.795,2	0,5	100,0	1.097,1	-0,4	100,0	—	—	—

(x) Base de càlcul de les nacionalitats = subtotal avió.
Font: CAEB. Departament d'Economia.

característica comuna dels quals, a més de la insularitat, és la gran proporció de paquets dels operadors turístics.

Quant a les nacionalitats estrangeres arribades a Espanya el 2004, es destaca l'augment dels turistes britànics (2,9%), que sumen 16,4 milions, seguit de l'augment dels turistes alemanys (2,7%), que es totalitzen en 10 milions, mentre que els francesos baixen un -2% i sumen un total de 7,5 milions (amb les reserves estadístiques esmentades); els nòrdics augmenten un 1,2%, de manera que es totalitzen en 2,9 milions; els italians augmenten un 10,3% i sumen, així, 2,6 milions; els turistes de Portugal augmenten un 19,4%, de manera que arriben quasi a 2 milions; els turistes dels Països Baixos disminueixen un -2,9%, i es totalitzen en 1,8 milions; els turistes d'Irlanda augmenten un 9,4% i sumen 1,5 milions, i els turistes suïssos augmenten (3,5%) i arriben a 1,1 milions.

Els turistes alemanys tenen la major concentració a les Balears (el 37,3% del total d'Espanya), mentre que les Canàries en són la segona comunitat autònoma receptora (27,7%). Els turistes britànics tenen a les Canàries (24,5%) la major concentració, seguides de les Balears (22,5%). Els turistes francesos tenen com a destinació «natural» Catalunya (52,7%), i les Balears, amb només el 4%, són un mercat en retrocés en els darrers anys quant a aquests turistes. Els italians també tenen com a destinació preferida Catalunya (26,7%), seguida de les Balears (17,5%), un mercat en augment en els darrers anys. Els turistes dels Països Baixos tenen també a Catalunya la principal destinació (35,8%), seguida de les

Canàries (21,2%), i només el 6,5%, a les Balears, per davall d'Andalusia i la de Comunitat Valenciana, de manera que és un mercat que les Balears estan perdent en els darrers anys. Els turistes de Portugal a les Balears representen el 3,5% i els turistes d'Irlanda, el 15,3%, de manera que augmenten ambdues nacionalitats en els darrers anys. Els turistes de Suïssa són el 13,6% i mostren un estancament. Per acabar, els turistes nòrdics tenen com a destinació preferida (en especial per raons climàtiques) les Canàries (40,9%), seguides d'Andalusia (16,8%) i de les Balears (13,6%), de manera que és un altre mercat que les Balears estan perdent en els darrers anys. Així mateix, és interessant anotar que el turisme nòrdic esmentat es desglossa de la manera següent: 939.000 suecs, 779.000 noruecs, 728.000 danesos i 437.000 finlandesos, ja que les Balears reben només el 16,2% dels suecs, el 13,4% dels noruecs, el 13,3% dels danesos i el 4,1% dels finlandesos, amb el resultat mitjà del 13,6% esmentat.

D'altra banda, segons l'enquesta de Familiarur (IET), el turisme interior espanyol va fer 42,5 milions de viatges de vacances de més de tres nits a Espanya (un 3,8% més que el 2003) i n'és Andalusia la primera destinació, amb 8,8 milions, seguida de la Comunitat Valenciana, amb 5,6 milions, i de Catalunya, amb 5,5 milions. Les Illes Balears, amb 2,2 milions, se situarien per davant de les Canàries (1,7 milions), però representarien només el 5,2% del total del turisme espanyol. Només se situarien com a destinació per darrere dels dos arxipèlags espanyols les comunitats autònomes de Múrcia i

Castella-la Manxa. Els viatges a l'estranger dels espanyols el 2004 varen ser 4,6 milions (un 17,1% més que el 2003) i representen el 9,8% del total de viatges de vacances dels espanyols, de manera que són el 90,2% restant el turisme interior.

Les principals comunitats autònomes emissores de turisme espanyol varen ser el 2004: Madrid, amb 9,2 milions; Catalunya, amb 7,2 milions, i Andalusia, amb 6,7 milions. Els principals països estrangers receptors de turisme espanyol varen ser el 2004: França, amb el 19,3%; Portugal, amb el 12,6%; Itàlia, amb el 8,5%; Andorra, amb el 8,4%, i el Regne Unit, amb el 7,6%. Malgrat això, una gran part dels viatges a Portugal, a França i a Andorra correspon a la categoria de viatges curts (de menys de tres dies), per la qual cosa les seves quotes no són comparables a les de les destinacions més llunyanes (Itàlia i el Regne Unit). Llatinoamèrica va rebre el 10,7% dels viatges i Àfrica, el 8,3% (el Marroc, el 5%).

8.2.3. L'ESTACIONALITAT DELS FLUXOS D'ENTRADA DE TURISTES

Un altre aspecte molt important del que s'anomena «l'evolució anual» del turisme en una destinació és el ritme dels fluxos d'arribades. Les Balears registren tradicionalment una greu estacionalitat, atesa la gran capacitat d'allotjament disponible. Així, durant els sis mesos de la temporada mitjana-baixa del 2004 (gener, febrer, març, abril, novembre i desembre) es va rebre només el 19,5% del total d'arribades (2.240.000 per via aèria i per via marítima), mentre que en els sis mesos restants

de la temporada mitjana-alta se'n va rebre el 80,5% (9.246.700). Introduïm el terme «mitjana» en cada temporada, ja que no és possible definir les dues temporades només com a «alta» i «baixa», però d'aquesta manera s'elimina l'anomalia estadística produïda per la Setmana Santa quan abans s'utilitzaven tres temporades (la baixa, la mitjana i l'alta). Podria parèixer que el 2004 s'ha experimentat una lleugera milloria de l'estacionalitat, ja que el 2003 els percentatges eren del 18,1% i del 81,9%, respectivament. Malgrat això, el canvi metodològic del 2004 respecte del 2003 pot haver desvirtuat aquest resultat, per la qual cosa cal esperar fins al 2005 per tenir comparacions fiables entre les temporades. En general, les millores de l'estacionalitat responen més a augments del turisme espanyol que del turisme estranger. (Vegeu el quadre I-77 i el gràfic I-22.)

En tot cas és clar que la situació és molt distinta quan s'analitza l'estacionalitat per illes. Així, a Mallorca la temporada mitjana-baixa té menys pes, ja que el 2004 va registrar el 23% del total (mentre que en la temporada mitjana-alta va registrar el 77%), percentatge superior a la mitjana de les Balears, del 19,5%, i millor (amb les reserves esmentades abans per a les Balears) que el 2003, que havia estat del 22,1%. En canvi, a les Pitiüses la temporada mitjana-baixa va ser tan escassa com per donar un registre del 9,5% (mentre que la temporada mitjana-alta va ser del 90,5%), menys de la meitat de la mitjana de les Balears del 19,5%, i millor (amb les reserves esmentades abans per a les Balears) que el 2003, que havia estat del 8,7%. Quant a Menorca, s'hi va registrar en la temporada mitjana-baixa el 7,5%

QUADRE I-77. ESTACIONALITAT DEL TURISME PER VIA AÈRIA I MARÍTIMA, PER TEMPOADES I NACIONALITATS A LES BALEARS (2004)

Temporades/illes	Balears			Mallorca			Pitiüses			Menorca		
	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
Milers arribades	7.708,5	1.538,2	9.246,7	5.629,7	991,2	6.620,9	1.297,6	326,6	1.624,2	781,2	220,4	1.001,6
T. mitjana alta	1.563,0	677,0	2.240,0	1.453,9	519,6	1.973,5	78,4	92,6	171,0	30,7	64,8	95,5
T. mitjana baixa	9.271,5	2.215,2	11.486,7	7.083,6	1.510,8	8.594,4	1.376,0	419,2	1.795,2	811,9	285,2	1.097,1
% temporada sobre total any	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana alta	83,1	69,4	80,5	79,5	65,6	77,0	94,3	77,9	90,5	96,2	77,3	91,3
T. mitjana baixa	16,9	30,6	19,5	20,5	34,4	23,0	5,7	22,1	9,5	3,8	22,7	8,7
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
% illes sobre total Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana alta	100,0	100,0	100,0	73,0	64,4	71,6	16,8	21,2	17,5	10,2	14,3	10,9
T. mitjana baixa	100,0	100,0	100,0	93,0	76,8	88,1	5,0	13,7	7,6	2,0	9,6	4,3
Total	100,0	100,0	100,0	76,4	68,2	74,8	14,8	18,9	15,6	8,8	12,9	9,6
% sobre total nacionalitats a cada illa i Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana alta	83,4	16,6	100,0	85,0	15,0	100,0	79,9	20,1	100,0	77,0	23,0	100,0
T. mitjana baixa	69,8	30,2	100,0	73,7	26,3	100,0	45,8	54,2	100,0	37,4	62,6	100,0
Total	80,7	19,3	100,0	82,4	17,6	100,0	76,6	23,4	100,0	74,0	26,0	100,0

Font: Elaboració pròpia amb dades publicades a *El Turisme a les Illes Balears. 2004* (Conselleria de Turisme).

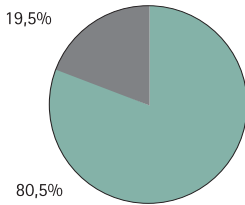
TMA: de maig a octubre.

TMB: de novembre a abril.

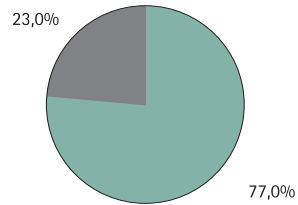
Gràfic I-22

Distribució de la temporada 2004 per illes

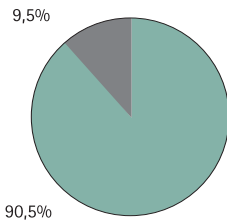
% Temporada sobre total de l'any a Balears

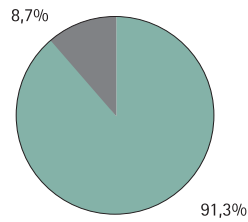
% Temporada sobre total de l'any a Mallorca

% Temporada sobre total de l'any a les Pitiüses

% Temporada sobre el total de l'any a Menorca

Font: Elaboració pròpia amb dades publicades a *El Turisme a les Illes Balears. 2004* (Conselleria de Turisme).
 TA: de maig a octubre (6 mesos).
 TMB: de novembre a abril (6 mesos).

(mentre que en la temporada mitjana-alta va ser del 91,3%), el més baix de les Balears, i millor (amb les reserves esmentades abans per a les Balears) que el 2003, que havia estat del 6,9%.

Per nacionalitats, en la temporada mitjana-baixa del 2004 es varen totalitzar 1.563.000 turistes estrangers arribats a les Balears i 677.000 turistes espanyols, enfront dels 7.708.500 d'estrangers i 1.538.200 d'espanyols arribats en la temporada mitjana-alta. Les arribades de turisme espanyol en la temporada mitjana-baixa es varen totalitzar del 30,6% del

total anual, mentre que les referides a la temporada mitjana-alta varen ser el 69,4% (el 2003 els percentatges varen ser del 28,9% i del 71,1%, respectivament). En canvi, el turisme estranger va presentar percentatges del 16,9% i del 83,1%, respectivament (el 2003 els percentatges varen ser del 15,3% i del 84,7%, respectivament). És evident que el turisme espanyol és menys estacional que l'estranger i en ambdós casos es dona una lleugera milloria en la temporada mitjana-baixa del 2004 en relació amb el 2003, que s'ha de tractar amb les reserves que s'han comentat abans.

La característica del turisme espanyol com a compensador de la forta estacionalitat del turisme estranger s'ha d'analitzar per illes, ja que és molt acusada a Mallorca, on els turistes espanyols arribats en la temporada mitjana-baixa varen representar el 34,4% del total anual (superior a la mitjana de les Balears del 30,6%), mentre que a les Pitiüses aquest percentatge va arribar només al 22,1% i a Menorca, només al 22,7% (ambdós molt per davall de la mitjana de les Balears). A totes les illes els percentatges han millorat respecte del 2003, però cal expressar les reserves ja esmentades sobre la nova metodologia del 2004. En qualsevol cas, és notable l'impacte positiu de les arribades de turisme de l'Imsero, que varen totalitzar a les Balears l'any 2004 uns 175.000 jubilats (el 26% del total de persones participants en aquest programa de vacances a Espanya). Les arribades de l'Imsero representen el 8% del total anual d'espanyols arribats a les Balears i el 27% dels arribats en la temporada mitjana-baixa. Les Illes Balears són la comunitat autònoma amb més viatges de l'Imsero. Cal matisar que el programa anual de l'Imsero es refereix a dos anys (de l'hivern de la fi d'un any a l'hivern del començament de l'altre), per la qual cosa aquesta xifra pot no coincidir exactament amb les arribades comptabilitzades dins l'any natural, però no és el cas del 2004 (174.601 turistes previstos per al programa 2004-2005, xifra similar al programa 2003-2004).

Precisament per combatre aquesta estacionalitat, el Govern de les Illes Balears va posar en marxa l'hivern del 2004-2005 el pla «Oci 60», similar al de l'Imsero, per als residents a les Balears, amb la finalitat que puguin visitar en la temporada baixa les illes diferents de la seva residència. Això afavo-

reix especialment les illes menors, amb l'arribada de turistes de Mallorca. El programa es quantifica en 10.000 turistes i es repeteix per al 2005-2006. Aquests moviments turístics no són tinguts en compte als efectes dels càlculs del present informe, ja que es tracta de trànsit interinsular.

Com a contrapartida, el turisme estranger és molt estacional, en especial a les illes menors. Així, Mallorca en la temporada mitjana-baixa rep només el 20,5% del total anual (superior a la mitjana del 16,9%), mentre que a les Pitiüses només va arribar al 5,7% i a Menorca, encara menys, amb el 3,8%. És evident que la falta de turisme estranger en la temporada mitjana-baixa de les illes menors constitueix un greu problema del sector turístic, amb repercussions d'ordre econòmic i social, si bé moltes empreses turístiques d'aquestes illes han internalitzat aquest cost estructural des del començament de les seves expansions, cosa que els permet seguir operatives malgrat el tancament massiu i prolongat dels establiments a l'hivern.

Per mitjans de transport, a les Balears l'avió presenta una major estacionalitat que el vaixell, amb un 19,3% de les arribades en avió en la temporada mitjana-baixa, enfront del 23,4% de les arribades en vaixell. I, en conseqüència, en la temporada mitjana-alta les arribades en avió representen el 80,7%, mentre que les de vaixell només el 76,6%. Del total de 2.240.000 turistes arribats en la temporada mitjana-baixa, 2.102.500 varen arribar en avió i només 137.500 en vaixell, cosa que representa el 93,9% i el 6,1%, respectivament, del total del turisme arribat en aquesta temporada. Al contrari, en la temporada

mitjana-alta es totalitzen 9.246.700 arribades, que es desglossen en 8.795.500 en avió i només 451.200 en vaixell, fet que representa el 95,1% i el 4,9%, respectivament, del total d'aquesta temporada. És evident un ús relatiu major del vaixell en la temporada mitjana-baixa. (Vegeu el quadre I-78.)

Per mesos, l'any 2004 a les Illes Balears l'agost va ser el mes amb un volum major d'arribades de totes les nacionalitats, tant per via aèria (1.816.696) com per via marítima (166.949), amb un total de quasi dos milions de turistes (1.983.645), cosa que representa el 17,3% del total anual. El mes amb la menor afluència va ser el gener quant a les arribades aèries (224.976) i el novembre pel que fa a les arribades marítimes (12.271), i són el gener i el novembre els mesos amb

menys turistes, amb el 2,1% del total anual. És notable que el gener Mallorca rep el 2,5% del total, mentre que les Pitiüses, l'1%, i Menorca, només el 0,8%.

8.2.4. EL HUB DE L'AEROPORT DE PALMA I EL TRÀNSIT AERI DE BAIX COST

L'aeroport de Palma, amb 20,4 milions de moviments de passatgers el 2004, se situa en el tercer lloc del rànquing d'Espanya (per davant: Madrid, amb 38,1, i Barcelona, amb 24,4). L'aeroport d'Eivissa va comptabilitzar 4,1 milions i el de Menorca, 2,6 milions. El total és de 27,1 milions de moviments de passatgers en els aeroports de les Balears el 2004 (sense els trànsits), és a dir, el 16,5% del total d'Espanya. D'aquests 27,1 milions de movi-

QUADRE I-78. EVOLUCIÓ MENSUAL DEL TURISME ARRIBAT PER VIA AÈRIA I MARÍTIMA (2004)

	Arribades avió milers	Arribades vaixell milers	Arribades total milers	% 04/03 avió	% 04/03 vaixell	% 04/03 total	Distrib. 2004 total
Gener	224.976	17.624	242.600	5,3%	7,4%	5,4%	2,1%
Febrer	299.719	13.035	312.754	8,4%	5,3%	8,2%	2,7%
Març	427.527	24.131	451.658	3,6%	5,4%	3,7%	3,9%
Abril	668.987	56.720	725.707	-5,3%	-1,0%	-5,0%	6,3%
Maig	1.283.932	38.581	1.322.513	0,3%	3,2%	0,4%	11,5%
Juny	1.444.873	69.576	1.514.449	-3,2%	-24,2%	-4,4%	13,2%
Juliol	1.819.823	103.125	1.922.948	9,8%	-12,1%	8,3%	16,7%
Agost	1.816.696	166.949	1.983.645	-1,2%	-6,2%	-1,7%	17,3%
Setembre	1.479.786	49.935	1.529.721	8,5%	-8,6%	7,8%	13,3%
Octubre	950.549	23.019	973.568	13,9%	-12,5%	13,0%	8,5%
Novembre	248.927	12.271	261.198	14,2%	0,4%	13,5%	2,3%
Desembre	232.224	13.698	245.922	15,5%	-21,2%	12,6%	2,1%
Total	10.898.019	588.664	11.486.683	3,8%	-8,6%	3,1%	100,0%

Font: Elaboració pròpia amb dades del CITTIB a *El Turisme a les Illes Balears. 2004* (Conselleria de Turisme).
* La Setmana Santa por el mes d'abril, tant el 2003 com el 2004.

ments, uns 21,8 milions són moviments aeris de turistes, cosa que deixa una xifra de 5,3 milions de moviments aeris per a residents i trànsits *hub* o d'aeroport de connexió. Atès que els trànsits d'aeroport de connexió donen uns 0,7 milions de moviments, que no es comptabilitzen a l'aeroport de Palma a efectes estadístics d'aquesta manera, sinó com a trànsit internacional, una vegada restats queden uns 4,6 milions de moviments aeris per a residents a les Balears. Si tenim en compte que els moviments entre illes són 1,2 milions, queden 3,4 milions per als moviments per via aèria no turístics dels residents a l'exterior de les Balears, incloent-hi els viatges dels no baleàrics amb habitatge o segona residència a les Illes.

Segons l'IET (Familitur), les Illes Balears són la segona comunitat autònoma amb un percentatge major de viatges turístics a l'estranger per totes les vies, amb el 13,7% del total de viatges turístics de llarga durada, després de Catalunya (15,8%), els quals en la gran majoria es fan en avió. Aquesta propensió als viatges turístics en avió a l'exterior es completa amb la necessitat de l'avió per a viatges no turístics i amb la gran quantitat de residents estrangers (segona residència), de treballadors de temporada i d'immigració, cosa que pot explicar la xifra de 3,4 milions de viatges aeris no turístics a l'exterior.

En aquests moviments aeroportuaris es destaca el trànsit d'aeroport de connexió o *hub* alemany a l'aeroport de Palma, que va néixer fa quasi una dècada durant la temporada baixa i que ara s'estén a tots els mesos de l'any i suma unes 880.000 arribades (210.000 més que el 2003), amb un notable augment del 31%, a causa no tan sols

de l'èxit del mateix *hub* a Alemanya, sinó també de l'aplicació a nous aeroports de fora d'Alemanya, com els d'Àustria. D'aquestes arribades, unes 518.000 tenen Palma com a destinació (amb un augment del 30%) i unes 362.000 són trànsits per altres destinacions més al sud d'Espanya i de Portugal. És a dir, quasi el 59% del trànsit d'aeroport de connexió beneficia la destinació de Palma i la principal aerolínia operativa en aquest trànsit és Air Berlin, seguida de Condor, Hapag Lloyd, LTU i Niki (Àustria). Una característica important del trànsit d'aeroport de connexió és que Palma es converteix en receptora de turisme «portuguès» en termes estadístics, corresponent als vols dels alemanys de tornada, amb només aturada de trànsit a Palma. El CITTIB depura aquest trànsit en el recompte de turistes procedents de Portugal.

El trànsit *hub* o d'aeroport de connexió ha mostrat ser una logística de transport turístic aeri molt valuosa per desestacionalitzar els fluxos de turisme alemany cap a Mallorca, al mateix temps que ofereix als residents a les Balears noves facilitats de comunicació aèria no només amb Alemanya, sinó amb el sud d'Espanya i amb Portugal (a més d'Eivissa, Barcelona i Madrid). Des d'una altra perspectiva, el trànsit d'aeroport de connexió, amb prop d'1,8 milions de moviments, representa el 8,8% del total de moviments de l'aeroport de Palma.

Un altre fet, relativament nou, que incideix en l'aeroport de Palma i que també afavoreix la desestacionalització dels fluxos d'arribades és el de les aerolínies de baix cost (low cost). Deixant fora del baix cost el trànsit d'Air Berlin (ja que els bitllets d'aquesta companyia s'adquireixen en agències de viatges (encara que sí que és de «baix

cost»), el volum d'aquests moviments ha arribat als 2 milions l'any 2004. Això representa el 9,8% del total de moviments de l'aeroport de Palma (segons les dades d'AENA-Palma) i el 14,3% dels turistes estrangers arribats a Palma. Si se suma el trànsit d'Air Berlin (primera aerolínia per volum de trànsit a l'aeroport de Palma) al baix cost, s'arriba al 18,6% del total dels moviments. Els moviments del baix cost a Mallorca són, així, el 22,7% del total dels comptabilitzats a Espanya (sense incloure-hi Air Berlin). No es registren encara vols de baix cost a les illes menors de les Balears, tret dels de Vueling (aerolínia espanyola de cabotatge nacional). Ambdues illes resultarien beneficiades de la posada en marxa d'aquest trànsit aeri, atesa l'escassa accessibilitat des de l'estranger fora de la temporada alta.

A Espanya, en el trànsit de baix cost es destaquen EasyJet i Ryanair, amb 2,8 i 1,9 milions de moviments, respectivament (Ryanair no opera a les Balears), i es calcula que aquest trànsit aeri representa, amb 8,8 milions, un 28,5% (un 27% segons l'enquesta Egatur de l'IET) de les arribades turístiques d'estrangers per via aèria (segons AENA i sumant-hi el trànsit d'Air Berlin, que seria la segona aerolínia en volum, amb 2,6 milions de moviments). Totes aquestes aerolínies de baix cost (inclosa Air Berlin) generen el 5,4% de tots els moviments aeroportuaris d'Espanya (163,9 milions de trànsit nacional i estranger).

8.2.5. EL NIVELL DE SATISFACCIÓ DEL TURISTA ARRIBAT A LES BALEARS

Una política turística eficaç hauria de partir de l'anàlisi del nivell de satisfacció i de les queixes dels turistes per elaborar una

estratègia de foment de la promoció i de millora de la imatge de la destinació. Ja que no hi ha dades oficials sobre això, utilitzam dades de l'esmentat estudi de la UIB sobre la despesa turística, per al Govern de les Illes Balears. La valoració global de la destinació Balears l'any 2004 va ser de 7,6 sobre 10, un poc millor que el 2003 (7,3). Si es té en compte només la valoració de l'estada en sentit estricte, es va aconseguir un acceptable 88,6% de satisfacció de les persones enquestades, sobre un teòric màxim del 100%, amb una intenció de repetició del 83% d'aquests enquestats, cosa que confirma la bondat del primer percentatge.

Els turistes més satisfets varen ser els britànics (8 sobre 10), els suecs i els francesos, mentre que els menys satisfets en varen ser els alemanys (7,2 sobre 10), els austríacs i els noruecs. En les valoracions de la destinació, els aspectes amb pitjor nota varen ser el nivell de preus locals (l'alimentació i la beguda fora de l'hotel i els llocs de diversió, amb al voltant de 6 sobre 10) i el nivell de renou (6,2 sobre 10). Si bé el tema dels preus pot ser de vegades a causa de variacions de paràmetres (tipus de canvi) sobre els quals no hi ha un control empresarial, el tema dels renous és ja una queixa tradicional i creixent que està subjecta al control governatiu i que s'hauria de disposar de mitjans suficients per reduir-lo (en especial, les motos i la música nocturna).

Des de l'any 1986 (primer estudi de la despesa turística fet per la UIB) fins al 2004, utilitzant el primer com a índex 100, l'evolució de les magnituds turístiques de les Balears va ser la següent: les arribades varen augmentar fins a 187,4, les estades només fins a 154,9 i els ingressos només fins a 148,2. Aquesta evolució té lògica, ja que l'estada

mitjana s'ha anat reduint i els ingressos turístics arribats a les Balears (en termes reals) no han crescut al mateix ritme que les estades. Tanmateix, és notable que el nivell de satisfacció del turista (dada base 100 de l'any 1990) ha augmentat a 102,5 en els darrers quinze anys. Això seria una mostra que, malgrat els reptes i els problemes generats per un continuat desenvolupament turístic, les Balears han aconseguit millorar la qualitat dels productes turístics oferts.

8.3.

L'OFERTA TURÍSTICA A LES BALEARS I LA SEVA DIVERSIFICACIÓ

A més de l'oferta turística de l'allotjament (que s'analitza en el punt 8.3.1.), es donen algunes xifres de la restauració i de les agències de viatges a les Balears l'any 2004 (anuari del CITTIB). En el sector de la restauració hi ha registrats un total de 10.123 establiments i 442.974 places, amb un augment de 101 establiments i de 21.078 places, que representen ambdós augments de l'1% dels establiments i del 4,8% de les places.

D'una banda, hi ha uns 3.897 restaurants, amb 269.129 places. Amb relació al 2003 hi ha un augment de 82 establiments i de 13.519 places, un 5,3% més de places. Per illes, Mallorca té el 63,7% de les places; les Pitiüses, el 25,9%, i Menorca, el 10,4%. Per categories, el 57% de les places corresponen a una forqueta; el 39,5%, a dues forquetes; el 2,4%, a tres forquetes, i l'1%, a quatre forquetes, de manera que resta un

0,1% per a cinc forquetes. D'altra banda, les cafeteries arriben a 2.600, amb 93.272 places. Amb relació al 2003 hi ha un augment de 26 establiments i de 4.982 places, un 5,6% més de places. Per illes, Mallorca té el 65,4% de les places; les Pitiüses, el 26%, i Menorca, el 8,6%. Per categories, el 95% de les places correspon a una tassa; el 4,9%, a dues tasses, i queda un 0,1% per a tres tasses. Per acabar, els bars sumen 4.220 i 80.573 places. Amb relació al 2003 hi ha una disminució de 7 establiments, però, en canvi, hi ha un augment de 2.577 places, amb un 3,3% més de places. Per illes, Mallorca té el 47,4% del total; les Pitiüses, el 33,1%, i Menorca, el 19,5%. Per categories, el 74,3% de les places correspon a una copa; el 21,7%, a dues copes, i queda un 4% per a tres copes.

El sector de les agències de viatges es tracta en l'apartat 10 del capítol 1 d'aquesta memòria, amb dades de *L'enquesta de serveis de les Illes Balears*, de l'INE (2005).

És important anotar també alguns productes turístics de creixent importància a les Balears en el context de l'oferta turística, com ara l'oferta de 10.000 amarratges per al turisme nàutic, l'oferta dels dics i de les instal·lacions per a «l'excursionisme» de creuers marítims (ja esmentat en el punt 8.2.1.), i l'oferta de 17 camps de golf per practicar aquest esport i de les rutes per al cicloturisme.

8.3.1. LA CAPACITAT DE L'OFERTA D'ALLOTJAMENT

La capacitat d'allotjament de les Balears presenta dues cares: la reglada (recollida

en l'anuari del CITTIB) i la no reglada (estimació obtinguda d'altres fonts no oficials). Aquesta darrera, sense cens oficial, s'estima a l'entorn de les 120.000 places, inclouent-hi tant les comercialitzades en circuits turístics com aquelles fora d'aquests circuits però igualment dedicades al lloguer. Atès que l'oferta reglada, segons el CITTIB, va ser de 422.879 places al final del 2004, la suma total de l'oferta d'allotjament seria de l'ordre estimatiu de 540.000, cosa que suposaria un 78% de les places reglades i un 22% de les no reglades. Tenint en compte la possibilitat de sobreocupació de les places no reglades, és possible que en les puntes de l'estiu s'arribi a un 25% de la capacitat no reglada. El 2004 va augmentar l'oferta d'allotjament reglada de les Balears en 4.064 places, un 1% més, i per a la no reglada s'estima un augment de 5.000 places, un 4,3% més. Cal observar, però, que l'absència de dades oficials i contrastades aconsella al CES de les Illes Balears prendre amb reserves aquestes estimacions. A les Canàries, l'oferta reglada és d'unes 150.000 places quant als hotels i d'unes 250.000 per als apartaments, un total de 400.000, inferior a la de les Balears (422.000), xifres que suposen quasi un 38% per als hotels enfront del 75% de les Balears (oferta reglada). No es disposa d'una estimació de l'oferta no reglada a les Canàries.

Segons les dades d'Eurostat (2004), de la Unió Europea, les Balears són la regió europea amb una densitat major de llits turístics (oferta reglada) per habitant (518,3 per mil), seguides, respectivament, de la regió grega de Notoi Algaio (488,9 per mil) i de la italiana de Bozen (453,7 per mil). Ara bé, el cens de població de les Illes Balears utilitzat

en aquesta estadística és de 815.000 persones, però en realitat el 2004 s'apropa al milió (950.000); en aquest cas, la densitat (445 per mil) situaria les Balears en el tercer lloc. Quant a la capacitat de places, les Balears ocupen el setè lloc de les regions europees, amb 422.000 (oferta reglada), després de Catalunya, que és la primera (679.000), el Vèneto (Itàlia), la Costa Blava (França), Roine-Alps, Llenguadoc i Aquitània (França). Després de les Balears se situarien les italianes de la Toscana i l'Emília-Romanya, les Canàries, Ile-de-France (París), la Comunitat Valenciana i Andalusia.

Per illes, Mallorca disposa del 67,6% del total de places de les Balears i en té un augment de 2.282 (un 0,8%). Eivissa en té el 19,1% i un augment de 383 places (un 0,5%). Menorca disposa de l'11,5% de places i un augment de 1.400 (un 3%), i Formentera en té l'1,8%, sense variació respecte del 2003. Només Menorca registra un augment relatiu digne d'anotar. (Vegeu el quadre I-79.)

En una distribució i evolució per grups de l'allotjament reglat, tenim la següent anàlisi dels grans grups a les Balears: els hotels en sentit ampli tenen 317.274 places, amb una quota del 75% i un augment de 2.748 places i del 0,9%; els apartaments turístics disposen de 99.455 places, amb una quota del 23,5% i un augment de 730 places i del 0,7%; el turisme rural en sentit ampli disposa d'unes 3.313 places, amb una quota del 0,8% i un augment de 367 places i del 12,5%; els càmpings recullen 2.837 places, amb una quota del 0,7% i un augment de 219 places i del 0,8%. Formentera no té càmpings ni turisme rural. Es destaca el creixe-

QUADRE I-79. CAPACITAT D'ALLOTJAMENT TURÍSTIC REGLAT DE BALEARS (2004)									
Illes (31.12.04)	Hotels(x)			Apartaments			Agroturisme		
	Places	Places	%	Places	Places	%	Places	Places	%
Mallorca	231.015	1.473	0,6	51.357	480	0,9	2.846	329	13,1
Eivissa	54.964	160	0,3	24.243	185	0,8	241	38	18,7
Formentera	4.677	-1	—	3.019	—	—	—	—	—
Subtotal Pitiüses (y)	59.641	159	0,3	27.262	185	0,7	241	38	16,8
Menorca	26.618	1.116	4,4	20.836	65	0,3	226	—	—
Illes Balears	317.274	2.748	0,9	99.455	730	0,7	3.313	367	12,5
Distribució%	75,0			23,5			0,8		

Illes (31.12.04)	Càmping			Total			Distrib. places		
	Places	Places	%	Places	Places	%	Places	Places	%
Mallorca	500	—	—	285.718	2.282	0,8	67,6		
Eivissa	1.298	—	—	80.746	383	0,5	19,1		
Formentera	—	—	—	7.696	-1	—	1,8		
Subtotal Pitiüses (y)	1.298	—	—	88.442	382	0,4	20,9		
Menorca	1.039	219	26,7	48.719	1.400	3,0	11,5		
Illes Balears	2.837	219	0,8	422.879	4.064	1,0	100,0		
Distribució%	0,7			100,0					

Font: Elaboració pròpia amb dades d'El Turisme a les Illes Balears. 2004 (Conselleria de Turisme).
 (y)-Suma d'Eivissa i Formentera.
 (x)-Vegeu el quadre I-80.

ment del turisme rural en els darrers anys, si bé no arriba a representar encara l'1% de l'oferta reglada. Veiem que les Balears segueixen disposant d'una elevada quota d'hotels en l'oferta d'allotjament reglada (75%), que es converteix en només el 58,8%, mentre que la base de referència és el total de l'oferta d'allotjament (la reglada i la no reglada estimada). Les Balears tenen el 22% de les places hoteleres d'Espanya i són la comunitat autònoma amb una capacitat hotelera major.

Quant a una distribució i evolució per categories de l'allotjament reglat a les Balears, només referit al grup d'hotels en

sentit ampli, tenim les dades següents: el 0,5% per als inferiors a una estrella (casos d'hostes, fondes i pensions); el 5,4% per als d'una estrella; el 12,3% per als de dues estrelles; el 55,6% per als de tres estrelles; el 24,2% per als de quatre estrelles, i l'1,9% per als de cinc estrelles. L'any 2004 les categories que han augmentat han estat la de cinc estrelles (11,8%) i la de quatre estrelles (4,1%), les inferiors a una estrella (0,7%) i la de tres estrelles (0,09%). D'altra banda, han baixat la d'una estrella (-5,7%) i la de dues estrelles (-0,05%). És notable la progressiva pèrdua de quota de les categories inferiors, a favor de les superiors, en els darrers anys.

El resultat net, esmentat abans, és un augment de capacitat de 2.748 places (0,9%). (Vegeu el quadre I-80)

Dins aquest grup d'hotels, el desglossament per tipus seria el següent: el 63,2% per als hotels, el 25,4% per als hotels apartament, el 3% per als hostals residència, el 2,9% per als hostals, el 2,8% per a les ciutats de vacances, l'1,3% per als hotels residència, el 0,9% per a les residències apartament i el 0,5% per als tipus inferiors (cases d'hostes, fondes i pensions). L'any 2004 els tipus han tingut les variacions de capacitat següents: augmenten els hotels (1,2%), els hotels apartament (2%), les residències apartament (1,4%) i els tipus inferiors (0,7%), mentre que disminueixen els hotels residència (-7,9%), els hostals (0,9%), els hostals residència (-0,4%) i les ciutats de vacances (-8%). El resultat net, esmentat abans, és un augment de capacitat de 2.748 places (0,9%).

8.3.2. LES ESTADES TURÍSTIQUES I EL NIVELL D'OCUPACIÓ HOTELERA

El nivell d'estades turístiques presenta una visió més realista de l'evolució turística que el simple recompte d'arribades, que, malgrat això, segueix sent el focus de l'atenció informativa a l'hora de presentar els resultats d'un any turístic. Des de fa uns anys l'estada mitjana del turista es redueix anualment, per la qual cosa els nivells d'arribades de turistes ja no són comparables, com sí que ho havien estat fins als anys vuitanta, quan aquesta estada mitjana era prou estable. Lògicament hi ha diverses dificultats inherents al càlcul de les estades, majors encara que les prò-

pies del recompte de les arribades, pel fet que l'obtenció mitjançant enquestes és més tardana i complexa.

Segons l'IET, si el rànquing de recepció de turisme estranger per comunitats autònomes a Espanya (el 2004 s'hi varen comptabilitzar 540 milions d'estades de turistes estrangers, amb un augment del 3% i una estada mitjana de 10,7 dies) es construí a partir de les estades d'estrangers en tots els tipus d'oferta reglada en lloc del volum d'arribades (vist en el punt 8.2.2), es mantindria el mateix ordre, amb la primera posició per a Catalunya, amb 111 milions d'estades (una estada mitjana de 8,3 dies); el segon lloc per a les Canàries (10,4 dies d'estada mitjana), amb 98 milions d'estades, i el tercer lloc per a les Illes Balears, amb uns 91 milions d'estades d'estrangers (una mitjana de 9,8 dies). Però si el rànquing s'establís només per estades hoteleres d'estrangers, segons l'INE (enquesta d'ocupació hotelera del 2004), les Balears hi serien la primera comunitat autònoma, amb 43 milions d'estades, seguides de les Canàries, amb 31 milions d'estades, i de Catalunya, amb 24 milions d'estades. És a dir, un ordre invertit respecte de l'anterior.

Segons l'anuari del CITTIB, el total d'estades turístiques de les Balears (inclòs el turisme espanyol, i produïdes en tot tipus d'establiments d'allotjament) va ser de 109.683.863, amb un augment de l'1,5% respecte del 2003 (segons es desprèn de la comparació d'aquesta xifra amb la de l'any 2003 en l'anuari del 2004, encara que el CITTIB alerta que aquesta informació no és totalment comparable). Les produïdes per estrangers serien al voltant de 91 milions i les d'espanyols, de 19 milions, és a dir, el

QUADRE I-80. TIPUS I CATEGORIES DE L'OFERTA HOTELERA (SENTIT AMPLI) DE BALEARS (2004)

Places d'hotels i resta oferta reglada	Altres inferiors	Hotels					Hotels 5 estrelles	Oferta Total	Var. 04/03		Distribució %
		1 estrella	2 estrelles	3 estrelles	4 estrelles	Places			%		
Hotels	5.112	22.618	119.884	48.018	4.775	200.407	2.429	1,2	63,2		
Hotel residència	921	1.539	1.306	251	—	4.017	-344	-7,9	1,3		
Hotel apartament	210	3.026	47.882	28.369	1.282	80.769	1.589	2,0	25,4		
Residència apartament	388	1.264	1.054	42	—	2.748	-40	1,4	0,9		
Hostal	4.693	3.525	954	—	—	9.172	-80	-0,9	2,9		
Hostal - residència	5.404	3.724	324	—	—	9.452	-37	-0,4	3,0		
Ciutat vacances	562	3.397	5.003	—	—	8.962	-782	-8,0	2,8		
Altres inferiors *	1.747	—	—	—	—	1.747	13	0,7	0,5		
Totals (places)	1.747	17.290	39.093	176.407	76.680	6.057	317.274	2.748	0,9	100,0	
Variació places	13	-1.041	-20	158	3.001	637	2.748				
Variació %	0,7	-5,7	-0,05	0,09	4,1	11,8	0,9				
% Distribució	0,6	5,4	12,3	55,6	24,2	1,9	100,0				

Font: Elaboració pròpia amb dades d'El Turisme a les Illes Balears. 2004 (Conselleria de Turisme).

* Cases d'hostes, fondes i pensions .

83% i el 17% del total, respectivament. Per tant, les estades del total de nacionalitats de les Balears serien l'11,3% de les produïdes a Espanya, les del turisme estranger serien el 16,9%, mentre que les del turisme espanyol només serien el 4,3%.

Segons l'INE (enquesta d'ocupació hotelera), es va registrar una caiguda total de les estades hoteleres d'un -1,2%, malgrat l'increment de les estades hoteleres del turisme espanyol (1,7%), ja que el turisme estranger va generar menys estades hoteleres que el 2003 (-1,6%). Les estades en allotjaments no hotelers reglats presenten una variació anual total encara més negativa (-9,8%).

A Espanya, segons l'IET, el total d'estades turístiques de totes les nacionalitats produïdes a tot tipus d'allotjament reglat (inclosos els 434 milions del turisme espanyol, amb un augment de l'1,4% i una estada mitjana de 9,3 dies) va ser de 974 milions el 2004 (amb un augment del 2,3%), cosa que representa un 55% de les estrangeres i un 45% de les espanyoles.

Segons el CITTIB, a les Balears l'estada mitjana el 2004 per al total de nacionalitats va ser de 10,4 dies, amb un descens del -3,3%, i queda en 9,2 dies per al turisme espanyol (descens del -0,2%) i en 10,7 dies per al turisme estranger (descens del -3,9%).

El desglossament de les estades de les Balears per tipus d'allotjament és el següent: el 69,9%, en hotels; el 7,7%, en apartaments i habitatges de lloguer (reglats); el 8,9%, en apartaments i habitatges en propietat; l'11,3%, en cases d'amics o familiars (no reglats), i el 2,2%, en altres tipus d'allotjament. L'any 2004 s'observen

variacions respecte del 2003, amb una lleugera major proporció en els hotels i en l'allotjament de lloguer, amb una pèrdua en el percentatge dels allotjaments en propietat.

En una distribució d'estades per illes, Mallorca té el 73,5% de les estades; les Pitiüses, el 16,2%, i Menorca, el 10,3%. Si es compara aquesta distribució amb la de les arribades turístiques, s'observa que Mallorca té una quota d'estades inferior a la d'arribades (74,8%) i el mateix ocorre a les Pitiüses (15,6%), mentre que a Menorca és major que la d'arribades (9,6%). Les variacions interanuals d'estades per illes presenten els percentatges següents: Mallorca creix un 8%, mentre que les Pitiüses i Menorca baixen un -17,7% i un -5,8%, respectivament. Es destaca el fort descens de les Pitiüses.

En una distribució d'estades per les tres temporades turístiques, l'«alta» rep el 60% del total anual, mentre que la «mitjana» en rep el 25,8% i la «baixa», el 14,2%. No es disposa de dades mensuals per fer-ne una distribució en les dues temporades turístiques que s'han establert en aquest informe en analitzar les arribades. En tot cas s'evidencia la feblesa de la temporada «baixa» (14,2%), enfront de la resta de l'any (85,8%). (Vegeu el punt 8.2.3.)

Per temporades i per estades mitjanes, es nota una major estada mitjana en la temporada alta, amb 10,6 dies, davant la mitjana i la baixa, amb 10,1 dies. No deixa de ser sorprenent aquest resultat, ja que tradicionalment el turisme de la tercera edat, el més popular de la temporada baixa, tenia una estada mitjana més llarga que la d'altres temporades. Tanmateix, l'explicació

pot trobar-se en l'efecte de la curta estada mitjana de la Setmana Santa (temporada mitjana) i de l'augment dels vols de baix cost (en les temporades mitjana i baixa).

L'ocupació hotelera sobre planta oberta (en sentit ampli) de les Balears el 2004 presenta una lleugera recuperació, amb una mitjana anual del 73% (una mica més que el 72,4% del 2003). Es destaca el mínim del 43,5% el gener, davant el màxim del 93,6% de l'agost. La mitjana anual de planta oberta va ser del 58,7% (una mica per sobre del 58,3% del 2003). L'any 2000, abans de la crisi turística, les Illes Balears tenien una ocupació del 83,7% sobre planta oberta i aquesta tenia una mitjana d'un 66,1%. L'ocupació efectiva sobre places censades (obertes o no) va tenir una mitjana d'un 42,8% (una mica per sobre del 42,1% del 2003, però molt inferior al 52,5% de l'any 2000).

Per illes, a Mallorca l'ocupació va ser del 78,5% (el 71,7% l'any 2003), mentre que a Eivissa va ser del 68,9% (el 72,7% el 2003); a Formentera, del 71,6% (el 69,4%), i a Menorca, del 77,3% (el 76,9% l'any 2003). Aquestes dades confirmen la baixada d'estades de les illes de Menorca i Eivissa, davant l'augment de Mallorca (segons el que s'ha analitzat en el punt 8.3.2), i que són desiguals els anys turístics a les Balears segons el desglossament per illes, tema generalment poc estudiat. Les mitjanes de planta oberta varen ser les següents: Mallorca, el 63,3% (62,9% el 2003); les Pitiüses, el 48,6% (48% el 2003); Formentera, el 45,6% (46,3% el 2003), i Menorca, el 49,9% (49,5% el 2003). Aquestes mitjanes mostren el diferencial d'una estacionalitat

molt major de les illes menors respecte de la ja notable de Mallorca, tema ja comentat abans. (Vegeu el punt 8.2.3.)

També és notable el fet que en els darrers deu anys l'augment de la capacitat d'allotjament reglada ha augmentat en gairebé quaranta mil places (un 10,4%), mentre que les arribades de turistes ho han fet en 3.304.000, amb un augment del 40%. Tanmateix, la comparació de l'augment de la capacitat d'allotjament reglada s'ha d'establir amb les estades produïdes i no amb les arribades, ja que l'estada mitjana ha caigut any rere any (11,6 dies el 1994 i 10,4 el 2004) i, per tant, cada any es necessiten més turistes per generar les mateixes estades que l'any anterior. Així, doncs, l'augment d'estades en tot tipus d'allotjaments (reglat o no) en aquests deu anys va ser només de 15,1 milions, un 16% superior al 10,4% de l'oferta reglada. És evident que l'oferta reglada no ha absorbit tot aquest augment i, per tant, el creixement ha estat absorbit per l'oferta no reglada, que des del 1994 fins al 2004 ha experimentat un fort augment estimat en un 23%, en passar de 92.000 a 120.000 places. (Vegeu el punt 8.3.1.)

8.4.

ELS INGRESSOS TURÍSTICS DE LES BALEARS

Una vegada més cal ressaltar que l'activitat turística és el motor econòmic de les Balears, ja que directament (un 33%) i indirectament (un 26% estimat) genera prop del 60% del PIB balear. (Vegeu: E.

Bardolet, Welcome. *Un Siglo de Turismo en Baleares*, Fundació La Caixa, 2000.) Les Illes Balears són la comunitat autònoma espanyola en què té més incidència el turisme per mantenir el nivell d'ocupació, de riquesa i de benestar, fet que explica que siguin també la comunitat autònoma en què hi ha una major sensibilitat social i política sobre el tema del turisme. A Espanya genera el 10,6% del PIB, en un descens lleuger i constant des del 12% de la dècada anterior, ja que el turisme a Espanya no ha crescut al mateix ritme de la resta de l'economia, que mostra gran dinamisme en la dècada actual.

A Espanya, segons l'IET, els ingressos per viatges de turisme estranger en sentit ampli, incloent-hi els «excursionistes», varen ser de 47.320 milions d'euros (amb un augment del 3,6%). Descomptant-ne els excursionistes, s'obtenen 44.166 milions d'euros, amb un augment del 3,3% (en termes reals) per als turistes. La major despesa mitjana per turista i dia (0,2%) més l'augment de les estades (3,1%) explica aquesta variació de la despesa turística el 2004.

Segons l'IET, amb les reserves que s'han expressat en l'apartat 8.1, l'any 2004 a les Balears els ingressos per turisme estranger varen ser de 8.362 milions d'euros, amb un augment de l'1,4% (en termes reals) respecte del 2003. Aquesta xifra és el resultat d'una major despesa mitjana per turista i dia (2,7%) i d'una disminució de les estades (-1,3%). Les Balears generen prop del 20% dels ingressos per turisme estranger a Espanya. Les Canàries varen ingressar 9.527 milions d'euros, amb un descens del -3,1%, però ocupen el primer

lloc de les comunitats autònomes en volum d'ingressos, seguides de Catalunya (8.765 milions d'euros i un augment del 7%) i de les Balears, en el tercer lloc.

Ja que no hi ha encara una xifra oficial del 2004 publicada pel CITTIB quant a la despesa total de totes les nacionalitats, com ja es va fer el 2002 i el 2003, en aquest capítol s'ha d'esmentar l'estudi de la UIB (*La Despesa Turística a les Balears, 2004*; Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació, del Govern balear) relatiu a la despesa turística a les Illes Balears per al total de nacionalitats. Usant la mateixa metodologia des del 1986, l'any 2004 es calcula una despesa turística total de 5.832 milions d'euros rebuts a les Balears, amb un descens del -2% (en termes nominals) respecte del 2003, resultat d'una baixada de les estades d'un -0,3% i d'un descens de la despesa mitjana per persona i dia d'un -1,7% en termes nominals. Ja que les dades de l'IET comprenen només el turisme estranger i no dedueixen la part de despesa feta al país d'origen que no arriba a la destinació, no són comparables les xifres d'ingressos del 2004 i la seva evolució percentual 2004-2003 de la UIB i de l'IET (a més del fet que els percentatges de variació estan xifrats amb diferents termes).

Una altra font de divergències en el càlcul de l'evolució interanual de la despesa turística és el diferent valor del deflactor de l'IPCT (índex de preus de consum turístic) que empren les entitats que elaboren o publiquen dades turístiques i que serveix per passar aquestes variacions de despesa o d'ingressos en termes nominals a d'altres en termes reals. Atès que l'IET no aplica un

deflactor per a cada comunitat autònoma, s'han agreujat a les Balears les divergències esmentades a partir a partir del 2002, a causa del descens interanual dels preus reals de moltes estades hoteleres i d'alguns altres serveis annexos, com a conseqüència de l'excepcional pressió a la baixa dels preus que han experimentat les destinacions turístiques més dependents dels operadors turístics (les Canàries i les Balears).

Segons l'enquesta de la despesa turística de l'IET (Egatur) per al 2004, la despesa mitjana per turista estranger i dia a les Balears va créixer un 2,7% (en termes reals), cosa que suposa una despesa total de 91,7 euros, referit al cost de vacances del turista (no al que arriba a les Balears). A les Canàries creix un 0,2% i es totalitzen 92,4 euros. Per al conjunt d'Espanya la mitjana és d'un total de 81,8 euros per turista estranger i dia, amb un augment del 0,2% (en termes reals). La major despesa del turista estranger per persona i dia es va donar a Madrid (122,8 euros), seguida de les Canàries (92,4 euros), de les Balears (91,7 euros), de Catalunya (79,0 Euros) i d'Andalusia (75,0 euros).

Segons l'estudi esmentat de la UIB, la despesa per persona i dia que va arribar a les Balears el 2004 va donar una mitjana de 55,1 euros, amb un descens d'un -1,7% (en termes nominals). La despesa per persona i dia a les Balears, la calcula l'IET partint de la totalitat que paga el turista estranger en les vacances, mentre que la UIB calcula només la despesa rebuda a les Balears —que és la suma de la part pagada en origen que arriba a les Balears i el total del que es gasta a les Balears pel que fa a totes les nacionalitats (inclosos els

turistes espanyols)—, per la qual cosa no són comparables les mitjanes de despesa per persona i dia el 2004 i l'evolució percentual el 2004-2003 de l'IET i de la UIB (a més del fet que els percentatges de variació estan xifrats amb diferents termes).

La despesa del turista estranger resultant de les enquestes de l'IET (Egatur) referent al cost de vacances del turista, però no el que realment arriba a Espanya, comprèn un total que es desglossa en el que es paga fora d'Espanya i el que es gasta a Espanya, que és de 52% i del 48%, respectivament. En el cas de les Balears aquest desglossament és del 42% i del 58%, és a dir, amb un major pes del gastat en la destinació, mentre que a les Canàries és del 63% i del 37%, és a dir, amb un major pes del pagat en l'origen, a causa del major cost del viatge amb avió. El turisme arribat amb un paquet turístic és majoritari als arxipèlags espanyols per la necessitat del transport aeri, que representa el 79% a les Canàries davant el 69% de les Balears i el 43% de mitjana a Espanya. Una altra dada que aporta Egatur (IET) és que la despesa del turisme «de paquet» va disminuir a les Balears en un -1,2% l'any 2004, en el còmput total (origen i destinació). Això sembla indicar que el turisme «individual», encara que representa només el 31% del total, ha compensat la caiguda esmentada, ja que l'augment net de la despesa va ser del 2,7%.

Si utilitzam les dades de l'estudi de la UIB a què ja ens hem referit per distribuir els ingressos turístics per illes, el resultat és una distribució del 74,6% per a Mallorca, del 15,1% per a les Pitiüses i del 10,3% per a Menorca, mentre que la distribució per estades, segons el CITTIB, és del

73,5% per a Mallorca, del 16,2% per a les Pitiüses i del 10,3% per a Menorca (distribució molt similar a la de la UIB, del 74,6%, del 15,1% i del 10,3%, respectivament). Això sembla indicar, amb certes reserves, una menor quota de despesa respecte de les estades per a les Pitiüses, davant una de major per a Mallorca i la mateixa per a Menorca.

Hi ha productes turístics que aporten una despesa per persona i dia molt superior a la mitjana del turista de vacances a les Illes Balears l'any 2004, que és d'uns 55,1 euros per persona i dia rebuts a les Balears (segons la UIB). Així, tenim els productes següents amb la despesa estimada que es rep a les Balears: (Les dades del turisme nàutic, de creuers marítims, de golf i de cicloturisme es poden consultar en l'anuari del CITTIB i han estat facilitades per la CAEB.)

- El turista nàutic (iot propi o de lloguer), amb una estimació de 270.000 turistes i 14,2 dies d'estada mitjana, va generar per a les Balears uns 103 euros persona i dia i un total de 396 milions d'euros. La major part d'aquest turisme lloga un vaixell (55%), mentre que l'altra alternativa és arribar a les Illes amb un vaixell propi (45%). A més d'aquesta quantitat, s'hi hauria d'afegir la que generen les diverses regates que se celebren a la comunitat, la més emblemàtica de les quals és la Copa del Rei, a Palma, en què participen unes 2.400 persones, amb una mitjana d'11 dies d'estada. Els participants gasten 340 euros persona i dia a les Balears, cosa que dona un total de 9 milions d'euros (segons un estudi de la Cambra de Comerç de Mallorca i de les Pitiüses).
- El creuerista marítim (encara que no té la qualificació estadística de «turista») va generar per a les Balears l'any 2004 prop de 155 euros persona i dia i un total de 112 milions d'euros per als prop de 720.000 creueristes, segons l'anuari del CITTIB. La xifra de creueristes es basa en dades de l'Autoritat Portuària de les Balears: 553.417 arribades en trànsit i 166.529 arribades amb base al port de Palma, amb un total de 719.946 arribades a les Balears. (Vegeu el punt 8.2.1.)
- El turista jugador de golf va generar per a les Balears el 2004 prop de 163 euros per persona i dia i un total de 135 milions d'euros per als 88.000 golfistes (amb una estada mitjana de 9,4 dies).
- El cicloturista va generar per a les Balears l'any 2004 uns 72 euros per persona i dia. Es tracta de prop de 79.000 cicloturistes, amb una mitjana de 9,7 dies d'estada, que generen prop de 780.000 estades, i que varen gastar un total de 54 milions d'euros.
- El turisme de congressos, amb prop de 163.350 congressistes i amb uns 242 euros per persona i dia (ingressats a les Balears) i 3,5 dies d'estada mitjana, va generar uns 138 milions d'euros. (Vegeu: El turismo de congresos en Baleares, CITTIB-CAEB, març de 2003.)
- El turisme de salut està en desenvolupament, però és difícil quantificar-ne el nombre, ja que se sol combinar el viatge de vacances amb el tractament. Segons un avanç d'un estudi de la Conselleria de Turisme de les Balears,

L'any 2004 es podrien calcular unes 150.000 persones en aquest tipus de turisme i una despesa per persona i dia de 175 euros, dades que generarien 26 milions d'euros diaris, encara que sense arribar a quantificar la mitjana de dies dedicats als tractaments.

8.5.

L'OCUPACIÓ LABORAL EN EL SECTOR TURÍSTIC

No resultaria completa una anàlisi del sector turístic de les Balears sense mesurar també l'evolució de l'ocupació laboral, almenys dels subsectors més directament implicats. És difícil delimitar el sector del turisme en termes de centres de treball i de persones ocupades, i cal recordar que també es produeix per als no turistes i que es genera ocupació indirecta (com, per exemple, la del comerç de les zones turístiques). En el capítol II («Mercat de treball i Seguretat Social») d'aquesta memòria es pot trobar més informació sobre el tema.

Les dades completes del 2004 són les de la Tresoreria de la Seguretat Social, que donen les següents mitjanes anuals de persones empleades en l'activitat turística en sentit estret: 34.681 en l'hoteleria (un descens del -0,1%) i 33.842 en la restauració (un augment del 0,7%). En els transports: 11.478 en els terrestres (un augment del 2,4%), 4.435 en els aeris (descens del -0,9%), 2.235 en els marítics (un descens del -2,2%) i 3.603 en el lloguer d'automòbils (un descens del -0,5%). Cal matisar que el càlcul dels

empleats en el transport marítim es fa sobre la base del 60% aproximat del total dels afiliats al règim especial de treballadors de la mar. En l'apartat 10 del capítol I («Transports i comunicacions») s'ofereix informació sobre les agències de viatges (6.745 ocupats el 2002).

La circumstància de la forta estacionalitat turística de les Illes Balears es reflecteix en la gran diferència de les persones que hi ha treballant en el sector del turisme en els mesos punta de juliol (màxim) i de gener (mínim). Així, l'any 2004, segons les dades de l'anuari esmentat (font: Tresoreria General de la Seguretat Social), el mes de juliol hi havia 101.139 persones ocupades en l'allotjament i en la restauració (55.380 en l'allotjament i 45.759 en la restauració), mentre que el mes de gener n'hi havia 38.850 (15.356 en l'allotjament i 23.850 en la restauració), és a dir, una diferència de 62.289 persones. Aquesta diferència en la punta de juliol es nodreix en part amb residents fixos discontinus, però sobretot amb el flux de treballadors temporers, que s'estima que són uns 48.000. Aquesta circumstància fa que les Balears siguin una de les comunitats autònomes amb una estacionalitat laboral major.

8.6.

CONSIDERACIONS FINALS

Les xifres bàsiques del turisme a les Balears de l'any 2004 encara no han aconseguit situar-se en el nivell del 2000, però sí que mostren un canvi de tendència després dels darrers anys. L'any 2003 encara varen descendir les estades i els

ingressos turístics, malgrat l'augment de les arribades. El 2004, segons les dades del CITTIB, les arribades turístiques varen arribar als 11,5 milions, de manera que se superaren els 11,2 milions de l'any 2000, mentre que les estades turístiques varen ser de 109,7 milions, però no es varen assolir els 115,7 milions del 2000. Així mateix, quant als ingressos turístics que varen arribar a les Balears (segons les dades comparables de la UIB), se'n varen totalitzar 5,8 mil milions, encara per sota dels 6,1 mil milions del 2000 (en euros corrents de cada any, per la qual cosa en euros constants aquesta diferència interanual augmentaria). Les arribades turístiques, encara que són dades menys representatives per la circumstància que es redueix l'estada mitjana, són encara les més publicades en els mitjans de comunicació socials, mentre que els ingressos, que són les dades més importants (juntament amb l'ocupació laboral i la rendibilitat empresarial), presenten dificultats d'elaboració i de comparació interanual i són les menys conegudes.

Una darrera consideració fa referència a les mancances del sistema estadístic oficial amb relació a les estadístiques turístiques, fet que ha remarcat el CES al llarg de les memòries sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears dels anys 2001, 2002 i 2003.

Per acabar, volem reiterar una vegada més la necessitat de millorar els instruments estadístics en matèria turística a les Balears. D'una manera urgent s'hauria de disposar d'informació oficial sobre la despesa total del conjunt de nacionalitats, el nivell de despesa turística per estada, i el

grau de satisfacció i el perfil del turista. També és important poder disposar d'informació periòdica i actualitzada sobre el turisme interior dins el territori de l'arxipèlag balear i sobre l'estimació del turisme «emissor» de la nostra comunitat autònoma cap a la resta de l'Estat i cap a l'estranger; millorar la informació sobre l'ocupació laboral amb dades relatives a altres branques turístiques diferents de l'hoteleria i la restauració, com les agències de viatges, i recuperar les dades sobre els espais naturals i la freqüentació de les platges. Finalment, s'hauria d'oferir informació més detallada de l'impacte econòmic i turístic del turisme de creuers, així com dels turistes nàutics, especialment els que arriben a les Illes amb la seva pròpia embarcació.